

S. D. G.

DISSERTATIO
HISTORICO - POLITICA
DE

THEODOSIO M.

ROMAN. AUGUSTO,

Ejusque
EXCOMMUNICATIONIS
MORALITATE SEU
INJUSTITIA.

Cujus

PARTEM POSTERIOREM,

*Cum Consensu Ampliss. Senatus Philos.
in Regia Acad. Aboënsi,*

PRÆSIDE

VIRO CL.

Mag. **ALGOTHO A.
SCARIN,**

Histor. & Polit. Professore Ordin.

Pro GRADU

Publ. eruditorum examini modeste submittit

HENRICUS H. ALANUS,

In Auditorio Majori ad diem xii Dec.

CID IO CC XXV.

HOLMIÆ, literis WERNERIANIS.

Illustrissimi, Excellentissimique
Supra laudem Invidiamque positi

PARENTIS,

Summæ Spei,
Excelsæ Indolis,
Eminentisque virtutis

FILIO

NATU MAXIMO,

Perillustri & Generosissimo

COMITI ac DOMINO,

**DN. CAROLO
BONDE,**

COMITI de Biörnöö &c. &c.

Ut jam

LITERARUM CULTORI

Ac

ÆSTUMATORI incredibili,

Ita olim

LITERARUM MÆCENATI

certissimo.

Per-

Perillustris & Generosissime
Domine COMES,

HAbent, COMES Generosissime, pro lætis auspiciis & felicioris vitæ omnibus Musarum Alumni, si quem Mæcenatem, ceu DEUM tutelarem, venerari ac colere ipsis liceat. Præsertim dum in eo sunt, ut rite exantlatis in Musarum castris laboribus, præmiis quibusdam beneficiisq; publicis maectari, cohonestarique gestiant. Ad munera enim & dignitates festina est accessio, ubi apud S: M R: M M TEM magni Mæcenates honorum Candidato acclamationes plaususque impertiant. Multa tunc ad nutum, plurima supra spem & vota contingere vidimus. Quare, non sine gravissima causa, qualibet commoda occasione, Mæcenates & Patronos sibi facere student, quo sic adjuventur ac promoveantur. Hoc, non diffiteor, nomine etiam ego TE imprimis, COMES Generosissime, sollemni musarum ritu, publico hocce pietatis
Sym-

Symbolo adorare, felix mihi faustumque putavi. Rationem vero præterea venerabundi hujus ausus hanc, rogo, accipias: Non sane possum non singulari cum oblectamento animi ejus recordari temporis, quo b. genitori meo, sacrorum Antistiti Ecclesie spongaensis, in celebri ibidem non minus, quam longe amœnissimo splendissimoque BONDIANO Prædio Heslebyensi, Summorum, Perillustris COMES Tuorum Parentum præsentiam reverendicopia data fuit: quando etiam in Illustrissima sæpe concione, suo qualicunque defungi pontificio, & simul ingentis gratiæ ac beneficentiæ specimina, ab Excelsa domo BONDIANA varie & liberaliter exhibita, captare & experiri felicissime ipsi licuit. Ego vero tunc, ut etiam num, immaturus & indignus, Illustris adeo conspectus fulgorem veritus, solum arripui occasionem, TIBI, Generosissime COMES, paulatim innotescendi: cujus mira, ac in tanta fortuna plane incredibilis humanitas atque modestia, omni spe celeriorum aditum ad summam mihi gratiam fecit

fecit. Hujus autem gratiæ cum
documenta mihi tunc multa dare, Ge-
nerosissime COMES, voluisti; tum ean-
dem insuper ipsam, ubi, fatis ita ju-
bentibus, patriam mihi repetere ne-
cessum fuit, atque TIBI Mæcenati meo
futuro valedicere, dextræ sacramento
firmare. Quocirca, biennii licet tem-
poris mora, terrarum mariumque in-
terjectu separatus fuerim, nullus dubi-
to, hoc devotæ mentis interpretamen-
tum, quod in Fano Tuo honoris, Comes
Generosissime, submisit apponere ausim,
miti ac sereno vultu a Te susceptum iri:
quin potius ea teneor fiducia, me insu-
per, TE interprete, illius Domini Il-
lustrissimi Excellentissimique gratiam
plausumque esse captaturum, cujus lau-
des, ob ingentium operum virtutumque
magnitudinem, vel consequi verbis ne-
mo potest, vel in illis dicendis mea sal-
tem dictionis siccitas ac inopia, etiamsi
maxime vellem, ad dignam verborum
pompani exsurgere nequit. Est hic ille
S:AE R:AE M:ITIS Summæ Fidei Vir,
Cui, Perillustris COMES, TU lucem
sanguinemque cum spiritu generoso &
plane

plane heroico debes. Is, qui non solum
Holmiæ Regii Collegii, quod rem ibidem
Metallicam ordinat, Præses est Excel-
lentissimus. Verum etiam nunc, apud
Carelos nostros Nylandosque, in Regio
extra ordinem constituto Judio Censo-
rio, sacrum Præsidis munus, insigni cum
gloriæ splendore & publica utilitate,
ita obit, ut ad afflictas omnium atque
singulorum res corrigendas, opitulan-
dasque, saluberrima jam dies noctesque
ineat consilia. Quam sacratissimam
legationem ut robustis compleat animi
corporisque viribus, jubeat DEUS T.
O.M. Hunc, quem dixi, MÆCENATEM
LITERATORUM maximum, incom-
parabilem, Tua, Perillustris COMES,
solicitatione, Tuoque svasu, meas quo-
que fortunas adiuturum, non omnino
vana auguror opinione. Quod vero
ipsum, cur per Te fieri e re visum sit,
facile dixerim. Quum videlicet ex-
ploratum habeam perspectumque, am-
bientium prensantiumque multitudi-
nem ad ostia modo dicti Illustris Judicii
Censorii, sacrum Ejus Præsidem, que-
relis, precationibus, negotiisque nescio
quibus,

quibus, ad lassitudinem usque onerare; juxta intelligere potui, si & ego in tanta supplicantium turba, tumultuario aliquo interstreperer sermone, tantasque interpellarem curas, non nisi inanem id sapere arrogantiam, meramque esse temeritatem. Non igitur alium cogitavi, nisi TE, ceu gratiorem ipsis Gratiis sobolem, ab indulgentissima Parente, clienti supplici gratiam facile impetraturum, admissionem, opem atque salutem. Utrum enim fas est aliud credere de Nato, cui larga manu plurimas & prorsus insignes natura dotes ubique distribuit? Indolem, supra vulgarem longe eveclam; virtutem excellentem; eximium formæ decus; tantum in Musis colendis ardorem vigoremque, ut antequam ex pueris excesserit, promptus arripuerit & hilaris non nisi viris tradi solita: & cujus jam paullo adultior ætas inter ingenii certamina Viros longe præterit, immo etiam acerrimos disciplina vincit ac supergreditur. Hujus tam excellentis, inquam, prolis, Hujus, Avitæ virtutis Paternique decoris ex asse hæredis, ab Amantissimo Maximoque Parente

rente honesta petentis, clientemque diligenter commendantis, minime irritas fore preces, certissime presagimus. Ad hujus namque, ceu auspiciati cujusdam sideris exortum, vero solidoque gaudio, summi gestiunt Parentes: ob hæc magnæ expectationis vadium Patria lætatur; Musarum cohors exsultat. Thura igitur & libamina, quæ ad Aram Divini Numinis, pro excelsæ Domus BONDIANÆ, Ejusque cunctis hæredibus, submisisse consecrata volo, hæc ex candido devotoque animo preces erunt ardentissimæ: ut in Patriæ Gentisque decus, inter seros Nepotes, in longum se latumque diffundat, lucemque semper eandem, hoc est, gemma magis corruscantem spargat, illustre ac Patriæ deliciis merito annumerandum Nomen BONDIANUM. Vale! Scripsi Aboæ, Anno O. R. MDCCXXV, die XXIV. Sept.

Perillustris ac Generosissimi
Domini COMITIS

Venerabundus cultor & cliens
HENR. ALANUS.

Amplissime & Consultissimo Domino
Dn. HENRICO THURONIO,
Judici Territoriali dexterrimo,
Avunculo meo Carissimo.

Item

Spectatissimæ

PRUDENTIAE & DIGNITATIS
VIRIS,

Dn. CLAUDIO ALANO;
Præfecto Postarum & Directori A-
boëns. Adcuratissimo, Patru
loco semper venerando.

Dn. JOANNI SCHELE,
Civi & Mercatori inter Aboënses
Adm. conspicuo.

Dn. PETRO SVND,
Senatori & Mercatori Helsingforsæ
Prudentissimo, Honoratissimo.

Inter

INter fortunæ meæ incrementa etiam
id ceu peculiare numerabo, si &
Vos, PATRONI ac FAUTORES
propensissimi, quos publico hocce cul-
tus honorisque ministerio prosequi mi-
hi visum est, tenue hoc & minus poli-
tum opusculum solito vicissim favore
complecti dignemini. Precibus ad
DEUM O. M. suspiriisque, de con-
tinuo Vestro flore, maximeque salu-
tarium publico negotiorum successibus
haud interruptis, juxtaque debitis, &
officiis, & obsequiis, me Vobis nun-
quam defuturum, vel ipsi experie-
mini.

Speculatiff. Nom. Vestr.

observantissimus cultor

HENR. ALANUS.

Q. D. B. V.

CAPUT TERTIUM.

THESIS PRIMA.

- I. *Theſſalonicenſem tumultum , ceu gravem juſtamque , indignationis Theodoſii , cauſam proponit.*
- II. *Cædem plurimorum , ex affectu Imperatoris factam exhibet.*
- III. *In numerum etiam ac tempus occiſorum inquiri.*

§. I.

OMnis humanitatis ſenſu adeo prodigos nonnunquam reperiri homines, ut beneficiorum non oblivſcantur modo, ſed & odio furere incipiant adverſus eos qui contulerunt, Theſſalonicenſium certe ferox ingratitude teſtatur. Quippe illi, virtute incredibile & clementia Imperatoris Theodoſii, e tyranni faucibus pridem erepti, nefarios adverſus eundem tumultus illico excitare incipiunt. Non itaque levis momenti res eſt, maledicæ & perduellis civitatis, adverſus optime meritum Principem motæ ſeditionis conſideratio; ut-
D pote

pote ex qua cuivis facillime constare poterit, de Principis pietate accensa, dolorisque animo concipiendi justissima causa. Populi impietatem * fufus sic exponit Sozomenus a) *Botherichæ tum temporis apud Illyrios militum Præfecti, auriga, pincernam Domini impudice intuitus, de stupro interpellarat; eaque de causa comprehensus, in vinculis erat. Instante autem sollenni equestri certamine, populus Thessalonicensis illum, velut eam ad concertationem necessarium, dimitti postulabat. Quod quoniam non impetrabat, χάλειπὴν τᾶσιν, gravem tumultum excitavit, ac tandem etiam ipsum Bothericham interfecit.* In eadem seditione orta, subdit Theodoretus b) Magistratus aliquot saxi obrutos & contumeliose tractatos fuisse. Tribus itaque maximis sceleribus, sanctissimum Principem, Melanchton c) censet, εἰς ἀμετρον ὀργῆς, ut loquitur Sozomenus,

* Non dissimilem vindicæ patriæ & publicæ libertatis gratiam Parenti Principis nostri ab ingratis civibus fuisse relatam. vid. apud Orosium, 7:33. a) Sozom. Hist. Eccl. lib. VII. cap. 24. b) Theodoret. Hist. Eccl. lib. V. cap. 16. c) Melanchth. in Chronic. Carion. lib. III. de Theodosio.

menus, *d*) a Theſſalonicenſibus irritatum fuiſſe. Primo quod noluerint puniri tantum ſcelus aurigæ: inde quod ſeditionem in cauſſa turpiſſima moverint: & denique Præfectum alioſque viros nobiles trucidaverint. *Propter has tantas cauſſas*, verba ſunt Melanchthonis, *cum Princeps juſto dolore exarſerit, non exiſtimetur deliquiſſe more tyrannorum, qui propter nullas aut leves cauſſas magnam ſevitiam exercent etſi exceſſit modum. Sed in magnis viris nemesis valde inflammatur.* Quam Melanchthonis excuſationem non de nihilo aut levem fuiſſe, ex ſequentibus pateſcet.

§. II.

Prudenter non minus quam vere, Regum ſapientiffimus Salomon dicit: Nuncios excandefcentiæ Regis mortis nuncios eſſe *e*) & quemadmodum Leonis rabiem, ita quoque Regis temere laceſſiti inprimis extimeſcendam iracundiam: quippe cujus modum & temperamentum cum privatim & leviter offenſi cives ægre ſervent: in Principe magis excuſanda venit, ſi in imperio, quod manus prælongas habet & univerſorum viribus in-

D

ſtructum

d) Sozom, loc, cit. *e*) Prov. 16. v. 14.

structum est, gravius exardescat. Edocti hujus divini effati veritatem maximo suo periculo Thessalonicenses, temere stimulo Leone potente atque feroci, insaniam sibi mortemque accelerantes. Quum enim nunciatum esset Theodosio M. quam beneficii nuperrimi immemor iste populus, effrenato & præcipiti furore majestatem patriam violasset, omnemque qua ad istam diem Romana res stetit, publicæ disciplinæ auctoritatem solvisset, ira & indignatione admodum incensus, nullis adhibitis iudicibus aliis, in ipsissimo iræ æstu, cohortem militum in urbem misit, qui seditionis licentiam coercerent, sumtoque de perduelli civitate acri supplicio, majestatem imperii profanatam denuo consecrarent. Ad effectum funestissimi consilii, quantum virium contulerunt iræ ministri? Sicuti Leo ad truculentiam incitatus, certis nescit contineri limitibus ita vindicta, ab imperatore commoto, in Thessalonicenses valde delinquentes statuta, cædem civium stragemque fecit inusitatam. Nempe ut ordinem & modum, quem in violando, per summam injustitiam, Principe, promiscue nullum tenuerant cives; eundem in lancienda iterum

iterum iterumque imperii majestate ut fervarent sceleris perpetrati vindices, populumque ad Circenses invitatum sine discrimine trucidarent, imperavit. Quo facto non in illos duntaxat, qui in theatro, ad ludos spectandos, congregati fuerant, sævitum est: sed foras quoque progressi milites, quotquot reperiebant, homines cujuscunque sexus & ætatis, ceu hostes publicæ pacis, atque securitatis districtis gladiis interemerunt; donec numerus internecioni ab Imperatore destinatus, repletus esset. Ita, insontium æque ac fontium civium non modo, verum etiam peregrinorum maxima facta est laniena: atque adeo illius vulgati: *ad male patrata sunt atra theatra parata*, tristi ab ipsis experientia comprobata veritas erat. Gravissimum omnino Thessalonica, urbs urbium totius Illyrici scelus perpetraverat. Parricidio enim & crimine perduellionis reipublicæ sese obstrinxisse, imo verendam summi Numinis majestatem nequiter violasse eandem non dubitamus asserere. Quod duplicatum crimen, præ ceteris nefarium, gravissimo prosequi affectu, cum ad restituendum decus & deinceps in tuto collocandam incolumitatem

tem turbatæ reipublicæ, admodum pertinuerit : si per omnia quæ factum circumstant & conseqvuntur momenta, excusari non possit, (furori enim nonnihil, neque omnem crimini ultionem datam vereor) magis tamen ab intentata a clericis noxa tyrannidis Theodosium, quam Ambrosii in excommunicando Principe & Domino suo præposterum Zelum, ab injustitiæ suspicione vindicari posse arbitramur. Etsi enim primo intuitu, eo ipso facinus immane videtur, quod in innocentes, peregrinos etiam, imperii severitatem exercuerit, adeoque modum in puniendo quadantenus excesserit; tamen ideo tyrannidis crimen, cum Ambrosio, Imperatori impingere velle, nimis forte rigidum atque in majestatem, quam in terris sanctissime gessit, irreligiosum foret. Etenim si attenderimus ipsa Imperii fundamenta, seu pactum, quo omnis civitas coalescit, a parte civium impie violatum, concipiendæ ab Imperatore justæ indignationis causam illico in promptu habebimus. Quem enim controversiarum, non ex proprio affectu, sed publico judicio decidendarum modum forenses, legitime constitutæ majestati paullo ante receperant, illum in causa inju-

injustissima non singuli sed universi per rebellionem violantes, non potuerunt non ejusdem juris & processus bellici arbitrium permittere Imperatori, quem, perrupta fœderis, beneficio sanciti, religione, ipsi priores violaverant. Dixi beneficio sancitum fœdus. Quem enim in liberis identidem deprehendere solemus animum degenerem, ut maximorum beneficiorum nomine, quibus mercedem se pro merito non posse persolvere videant, nunquam tere parentes tam impense diligant, quam a parentibus ipsi amantur: eundem multo flagitiosorem adversus PATRIÆ PATREM, suumque sospitatorem exercuerunt Thessalonicenses; quippe indignam existimantes vitam, cujus acceptæ puderet, libertate in illo maxime abusi sunt, per quem eandem modo accepissent. f) Quod, si tranquillo reipublicæ statu, ex levi & privata causa, pœnam tantæ atrocitatis communitati urbis tam vastæ & populosæ inflixisset Imperator, a tyrannidis suspitione eundem ægre absolveremus. Jam vero ubi de re, legibus divinis & humanis illicita, seditionem ad-

D 4

versus

f) Scilicet per victoriam de tot tantisque hostibus præsertim Maximo, paullo ante partiam.

versus imperium excitarunt, renunciantesque vitæ civilis conditioni, hostili ne dicam belluino more adversus Principem justum & beneficium, quem loco Dei revereri oportuerat, agere cœperunt, si rigidum & strictum jus sequamur, ab altera parte forte adeo neque graviter peccatum videbitur, facta ab ipsa quoque ad bellum & Martem, læsæ innocentiae vindicem, magis secura animi provocatione. Neq; est, quod quisquam existimet minus ex officio sibi superne mandato egisse Imperatorem, cum ad vindicandum sacram Imperii auctoritatem, quæ Ecclesiasticam absorbet, animum ille adjiceret, quam Ambrosium, cum prætensam hierurgiæ potestatem assertum & propagatum accederet. Quod si enim receptis in nostra civitate legibus justum habetur, ut homicidii dolosi culpam, si reus ipse inveniri nequit, luant provinciales, multa capitis & bonorum innoxiiis & non consciis etiam imposita. g) Si ecclesiæ canones justum sanciant, ut ob perpetratam sacerdotis aliusve ecclesiastæ involuntariam cædem, non ipse patrator modo sed & ipsum

g) Kongl. M:ts Placat angående Enapphanerij d. 22 Jan. 1677. Confer E. L. Dråpm. B. L. 25. item Deut. 21.

ipsum oppidum aut pagus absolute excommunicetur, in quo periit homo religiosus *b)* remanet pœnam gravissimam, ex gravissimo majestatis & perduellionis crimine inflictam civitati conscia & ad seditionem usque ingrata, tyrannidis & laniatus non absolute condemnari posse. *i)* Non negaverim magis convenienter tum gloriae & securitati suae, tum publicae utilitati egisse optimum Principem, si medicorum ex praescripto, ad sanandam affectam hanc corporis politici partem, venam non ultra quam necesse fuit, incidisset; & memor indolis & ingenii popularis irascentis & miserescentis, ut praesens affectio moverit, periculoso facinori patientiam iterum iterumque opposuisset: saltem in maxime noxia factionis capita, aut si investigari illa nulla arte possent, decimatione in quosdam animadvertisset, ut metus ad omnes, pœna ad paucos perveniret; inprimis cum catholica ista & promiscua animadversione, non potuerit non innocentia multorum quoque supplicio involvi & absorberi, qualem prudentiam politicam in retundenda Montanae

D 5

Uni-

b) *Conring. de jud. Germ. VI. §. 77. fin. i)* *Sontes insontesque manet promiscua pœna. Minerva de Jovis ira apud Homer.*

Universitatis seditione GUSTAVUM I. Suethiæ Regem adhibuisse Chronicorum illius ævi fide constat. Licet enim rebellium civium, quod non in ipsum modo vindicem eorum multa contumeliosissime projecissent, sed & præfectos illius ad mortem verberassent, promiscua cæde fidei violatæ, *iræ & justæ causæ*, (judicium est Schefferi) *k*) satisfacere potuisset, maluit ille tamen gloriæ suæ quam iræ obsequi nonnullorumque ex flagitiosissimis supplicio contentus esse. Promiscuæ autem multitudini ducibus nudatæ, gratiam facinoris fecit, ita tamen, *ut quæ opibus metallicis & privilegiis insolens facta esset, equali deinde cum ceteris regni civibus conditione esset, & omnia subjectionis officia Regi præstare cogeretur.* *l*) Ast cum in Antiochena urbe contumeliosa atque rebeli, clementiæ & moderationis suæ luculentum specimen paullo ante dedisset Theodosius, propositoque isto publice lenitatis exemplo ad pietatem & benevolentiam erga indulgentissimum Principem adeo non provocari potuerunt Thessalonicenses, ut exemplo & impunitate

k) Scheff. *mémorab.* XIII. 3. *l*) *Loccen. H. S. lib. VI. p. m. 278.*

tate eorum ad illudendum Majestati illius magis strenue & petulanter exsuscitarentur; existimaverimus non sine causa, juris non tyrannidis esse hanc quæstionem, neque adeo multum a prudentiæ Imperatoriæ regulis deflexisse Imperatorem, dum, ad abolendam, in herba, omnem, quæ deinceps emergere posset, armatam impietatem, piaculari flammæ, quam huic crimini daturus erat, tantum permisit, quantum perstringendis horrore, ceterorum animis necessarium videretur. m)

Et proinde licet in nonnullis circumstantiis ab æqualitate juris & accu-

rata

m) *Crudelem medicum intemperans ager facit. Publius ait. Cui assentitur Tacitus ann. III. 54. 2. Ne corporis quidem morbos veteres & diu auctos, nisi per dura & aspera coërceas. Corruptus simul & corruptor, ager & flagrans animus haud levioribus remediis restringendus est quam libidinibus ardescit. Et quod Antiochenos attinet, modo memoratos, illos adeo in munificentiss. Princ. ingratos fuisse censet Flavianus in orat. ad Theod. apud Baron. ut si vel omni supplicio eos necare voluisset, gravitati delicti tamen minime responderet. Conf. Zornaras Tom. III, p. 121.*

rata rectitudine factum discrepet, meruisse tamen, quod locum inveniat non in flagitiis dominationis, sed inter magna obliquationum exempla, quæ censore politicorum Principe & Coryphæo licet privatim iniquitatis aliquid habere videantur, publica tamen utilitate insigniter compensantur. Verum e diverticulo in viam.

§. III.

In definiendo certo civium numero, quos publica hæc calamitas afflixit, per omnia scriptores non conveniunt. Sozomenus certum in clade hacce interemptorum numerum non definit, quum dicit, η) Ῥητόν τῶν προσυγχανόντων ἀριθμὸν ἀνχιρεθῆναι πρόσέταξεν. h. e. *Certum numerum eorum, qui obvii fierent obtruncari præcepit.* Ne quam fidem rei incertæ & ambiguae suo calculo adjicere velle videatur Ruffinus, certum peremptorum numerum neque ille exprimit: saltem jussisse ait Imperatorem, ad Circenses invitari populum, eique ex improvviso, circumfundi milites, atque ut quisque occurrisset, gladio passim obtruncari, ο) Zonaras, monachus

η) Sozom. H, Eccl. lib. VII. cap. 24. ο) Ruffin. Annal, lib. II. cap. 18.

nachus & a temporibus, quibus hæc omnia acciderant remotior, ἀχρι των πεντεκαίδεκα χιλιαδων, homines circiter quindecim millium, in theatro congregatos, sagittis jaculisque, necatos ac trucidatos adfirmat. p) Cujus in definiendo certo occiforum numero, securam animi promptitudinem partium studii, certe imprudentiæ, facillimum erit convincere ex Theodoreto Theodosii συγχοου, qui dubitanter & fama non admodum constante, επτα, septem hominum millia, *uti ferunt*, interfecta fuisse perhibet q) Huic vero, quod Paulum Diaconum, Nicephorum ceterosque recentiores scriptores Ecclesiasticos a Rechenbergio r) citatos non ομοφρονου modo invenies, sed in exprimendo cælorum numero multo persuasissimos, desines plane mirari, si in rationem religionis & status illorum temporum penitius introspexeris. Illud certe conscientia premere non possumus, quod

p) Zonaras Annal. Tom. III fol. 121. q) Theodoret. H. E. lib. V c. 17. r) Ad. Rechenb. Volum. Dissert. Histor. Polit. part. 2 Diss. 10. de Theodosio M. excommunicato §. VI. p. 244 seqq.

quod si Zosimus gentilis scriptor & avitæ superstitionis adversus Theodosium & ceteros Christiani nominis Principes, Zelo-tes acerrimus, de hac numerosa strage quidquam inaudisset, cum ceteros minores nævos exagitet, ob hoc factum inprimis insigne, sævitiei & immanitatis Imperatorem postulare plane non omisisset. Nec frustra & sine causa in ipsum tempus inquirimus, quo hoc facinus fuerit peractum: quum de illo quoque diversæ scriptorum sint sententiæ. Post partam a Theodosio M. de Eugenio victoriam hoc acerbissimum Thessalonicibus factum contigisse putat Sozomenus. Sed hallucinatum hoc in negotio historicum, sat validis rationibus probat Baronius. s) Qui sequutus Ruffinum t) ac Theodoretum u) in tempora devicti a Theodosio Maximi, hæc omnia incidere statuit: Anni scilicet CHRISTI nati, 390, consularisque Valentiniani quarti & Neoterii primi. Ipse Henricus Vallesius x) etiam

s) *Baron. in Anal. Tom. IV. ad A. Chr. 390 conf. Petav. ration. Tempp. I. 6. 8. fin.* t) *Ruffin. Ann. lib. 2. c. 18* u) *Hist. Eccl. l. V. c. 17* x) *in annot. ad hunc loc. fol. 156.*

etiam Natalis Alexander y) Annalium Ecclesiasticorum, ex recentioribus non contemnendus scriptor, in præfenti negotio Baronio uterque adstipulatur.

THESIS SECUNDA.

- I. Imperatorem, ob stragem factam, ab Ambrosio objurgatum non modo, verum etiam excommunicatum fuisse, monstrat.
- II. Varia eruditorum judicia, de Ambrosii, hoc in puncto, ausu, recenset,

§. I.

PErpenſa breviter expoſitaque facti hujus Theodoſiani ſerie, ad conſequens ejus propior jam fiet acceſſus. Scilicet poſtquam perverſa cædis fama, in occidentem veniſſet, Ambroſiique qui ex Præſide Conſulari, Præſul factus erat Mediolanenſium, auribus multo cum horrore obſtreperet, facinus admiſſum & urbis calamitatem primum tacite deploravit; deinde ipſum Imperatorem, utpote auctorem facti, quam vehementiſſime deſtari cœpit, meritumque pronunciare quem armis ſpiritualibus, eccleſiæ & fidelium

y) *Select. Hiſt. Eccl. cap. ult. ſec. IV. part. I. pag. 734. ſeq.*

delium communionem vicissim expelleret. Imperator expensa animo facti atrocitate, cognitoque Episcopi ferventissimo Zelo, ut malo huic tempestive occurreret, Mediolanum statim proficiscitur, eo profusus animo, ut admissum, per indignationem facinus, expiaret. Ceterum quid accidit? Imperatori, quum in sacras intrare vellet aedes, extra vestibulum constituto adhuc, obviam processit Ambrosius, & ne homo ante publicam poenitentiam, suo iudicio, profanus, crudeli adeo facinore perpetrato, sacra quævis pollueret violaretque, non modo omnem facultatem ingrediendi templum, ipsi dene-gavit, verum etiam verbis durioribus Imperatorem objurgavit, tandemque donec, peracta, publico & solenni ritu, poenitentia, ecclesiae reconciliaretur, ab hominum communionem exclusit. Orationem, affectus plenissimam, qua usus est Ambrosius, quamvis longior sit tamen quum ad cognitionem rei gestae admodum pertineat; ex Theodoro interprete Henr Vallesio, integram transcribere non pigebit. r) *Ignoras, inquit, ut putat Imperator, perpetratae abs te cedis gravitatem,*

z) *Theodoret., H. E., l V., c. 17.*

Et furore jam sedato, non dum ratio, scelus quod
 commissum est, intellexit. Obstat enim fortasse
 Imperialis potentia, quo minus peccatum agno-
 scas, Et rationi tenebræ offundit licentia. Na-
 turam tamen spectare oportet, quæ caduca, mor-
 tique obnoxia est, Et primitivum pulverem,
 ex quo orti sumus, Et in quem resolvimur.
 Nec purpuræ splendore deceptus, corporis
 quod sub illa tegitur, infirmitatem ignorare
 debes. Ejusdem tecum naturæ hominibus im-
 peras, immo etiam conservis, o Imperator.
 Unus quippe est omnium Dominus atque impe-
 rator, is, qui universa condidit. Quibus igitur
 oculis templum communis Domini adspe-
 cturus es? Quibus pedibus sanctum solum cal-
 caturus? Quomodo manus extensurus es, in-
 justo casorum sanguine adhuc stillantes? Quo-
 modo sacrosanctum Domini corpus ejusmodi
 manibus excepturus es? Quomodo pretiosum
 sanguinem admoturus es ori tuo, qui verbo
 furoris tui, tot hominum sanguinem injuste ef-
 fudisti? Abscede igitur, nec posterioribus fa-
 ctis, prius peccatum augere velis. Acci-
 pe vinculum, quod Deus omnium Dominus
 sursum suffragio suo comprobat. Medica-
 bile enim est, & ὕψις, sanitatis restitu-
 endæ vim habet. Hisce reponit Imperator.
 David adulterium simul Et homicidium per-

petravit. Sed responsum illico est, *qui sequutus es errantem, sequere corrigentem.*

a) Quibus verbis ad obtinendum excommunicationis effectum præpostere interpretatis sanctus hic Imperator, adeo compunctus est, ut totum se luctui tradiderit atque squalori; Episcopi coram frequenti cœtu se objurgantis nec non excommunicantis, dicto audiens, ingenti gemitu ejulatuque, in palatium revertitur, pœnitentiæque eo tempore receptæ luculenter sese submittit. Quippe per temporis spatium satis longum, veniam serio deprecatus est. Solet pœna illa, qua afficiebatur Theodosius, & inter monumenta pietatis Ambrosianæ diu relata, excommunicationis nomine venire. Cujus varios in veteri ecclesia, deprehendere licet gradus: quorum tamen recensio heic supersedemus, & pedem ad receptissimam excommunicationis divisionem promovemus. Qua communiter in *majorem* & *minorem* dividitur. *Minor* dicitur, qua peccator ab usu, ceu a participatione sacræ cœnæ prohibetur. In veteri ecclesia, quemadmodum hodie quoque locum hæc ipsa penes illos invenit, quo-

rum

a) *Paulinus in vita S. Ambrosii.*

rum peccata non tam enormia fuerant, ut graviore illa censura mulctari meruerint. Illa enim *Majori* excommunicatione, peccator extreme pertinax, ab ecclesiae corpore avellitur plane, ejusque conversatione penitus interdicitur. Verum majori ne, an minori excommunicationi adscribendum sit, quod Theodosius ab Ambrosio e cœtu fidelium & communione sacrorum exclusus sustinuit, anceps quæstio est. Nos ad minorem, seu excommunicationis illum moderatiorem gradum, hanc Theodosio impositam coercitionem non facile referendam arbitramur, sed ad majorem plane, cum Imperatorem ab ingressu vestibuli repulsurum, non solum interminatus sit Ambrosius, sed & *παντελῶς ἀφορισμένον τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀκοινωνήτον* totaliter & penitus separatum, aliorumque communione exclusum, reddiderit; quo modo a Balsamone juxta canones ecclesiasticos *Major* excommunicatio describitur, & a Rechenbergio *b)* amplius comprobatur. Theodosium autem hanc exclusionem & ab ecclesia separationem passum fuisse, id

E 2

ex

b) Rech, Dissert. citata §. 12. pag. 270.

ex Sozomeno *e)* inprimis infertur: Ἀμβρόσιος τὸν βασιλέα τῆς ἐκκλησίας εἶρξε, καὶ ἀκοινωνήτου ἐποίησε. h. e. *Ambrosius Imperatorem ab ecclesia arcuit, & a communione seclusit.* Et quamvis Nat. Alexander *d)* una cum aliis nonnullis in qualemcunque excusationem præposteræ zeli ab Ambrosio adhibiti, non proprie excommunicatum Imperatorem, sed Ecclesiæ aditu tantummodo prohibitum, & pœnitentiæ adjudicatum perhibeat, eos tamen omnes ex propriis verbis convictos ad assentiendum veriori & vulgatæ sententiæ facile adduci posse speramus. Inprimis Nat. Alexander dum ecclesiæ ingressu & communione sacrorum prohibitum Imperatorem, quodammodo excommunicatum, hoc est; majoris excommunicationis non supremum rigorem expertum fuisse ait. Quippe quo palam pertinaces diris devoveri, ab omni aliorum hominum confortio prohiberi, sperni denique & membri putidi instar ab omnibus declinari solent peccatores. Memorabile prorsus in hanc sententiam testimonium est Albaspinæi, citante

e) Sozom. H. E. lib. VII. cap. 25. *d)* Nat. Al. Sel. H. E. sec. IV. cap. ult. parte 1. p. 733. seq.

citante Cl. Brunstio e) Excommunicatum, ut membrum putre & resecandum fugiebant. Cum iis rationem inire, aut rem ullam contrahere, nefas erat, nemo eos salutatione, nemo fratris adpellatione, nemo adspectu, nemo alloquio, nemo convivio eos dignos judicabat. Qualem pœnæ hujus summam atrocitatem ut asseramus Theodosium sustinuisse, nec aliqua nobis ratio suadet, neque annalium fide relatum accepimus. Quippe quam ab ecclesia, consensu & auctoritate summi Imperantis infligendam, hierarchiæ ecclesiasticæ Patroni ipsi agnoscunt, hominibusque, nonnisi refractariis & contumacibus, qui nulla male actorum pœnitentia tanguntur, imponendam sanciant. Gravissimum igitur dirumque illud ex majori excommunicatione fulmen vix sustinuit, potuit tamen ad convellendam imperii civilis majestatem hæc machina in præsentia sufficere.

§. II.

Quum igitur extra omnem dubitationis aleam positum est, Theodosium M.

E 3

ab

e) Aug. Christ. Brunst. in Dissertat. que inscribitur, quod Ambrosius Theodosium A. S. cætu excludens, majestatis aut aliud grave crimen non commiserit, §. V. p. 13.

ab Ambrosio excommunicatione ecclesiastica & quidem majore mulctatum esse; Auctorum aliquot de hoc ipso facto judicia omnium primo perferere juvabit. Sunt quidam qui laudibus, & favore singulari hoc Ambrosii factum prosequuntur: Illi qui magno numero, ex allegatione præsertim Cl. Rechenbergii *f)* nobis innotescunt. Hoc facto pulchrum exemplum omnibus Monarchis edidisse Ambrosium, quanta sit Episcoporum dignitas, si modo vere sint quod audiunt, Erasmus *g)* censet. Bellarminus *h)* exemplo hocce Ambrosii Augustum S. excommunicantis, Papæ-Cæsariam probare fatagit, seu, *Papam habere summam temporalem potestatem indirecte*, adeoque factum Ambrosii majorem in modum laudat, utpote quod ipsum Pontifici R. adhuc majorem conciliat eminentiam, quippe qui Episcopus Episcoporum audiat Theodorus Beza *i)* factum ejus nunquam satis laudatum esse,

f) Ad. Rech. Diff. cit. §. 15. p. 254. seq. *g)* Erasmi in Epist. nuncup. §. V. opp. Ambr. præfixa. *h)* Bellarm. de R. Pontif. lib. V. cap. 8. exempl. 3. *i)* Beza Tract. de vera excom. & Christ. presbyterio, contra Tom, Erastum edit. pag. 125.

esse arbitratur, utpote quem hac in parte vestigiis Azariæ Sacerdotis instituisse, scribit. Weismannus *k)* videre sane non potest, cur non potius laudari & modestia humilium Imperatoris, & generositas Episcopi debeat, quam vituperari. At plurimos e contra reperire licet, qui rigidiori paullo censura facinus hocce perstringunt. Eorum instar omnium est Thomas Hobbefius *l)* qui Ambrosium excommunicantem Dominum & Imperatorem suum, crimine læsæ majestatis se obstrinxisse, ait. Hobbefii cum vereor ne invidiosum nomen sit, ipsi succenturiatum volumus, Carolum Franciscum Buddeum *m)* magno Parente Theologo dignam progeniem, quippe qui Ambrosium in imperii civilis jura, non excusanda ratione involasse confidenter asserit. Immo vero crimen læsæ majestatis commisisse, quod Dominum Imperii circa sacra a sacris conventibus separaverit. Liberalis ingenii judicium hocce, ne præcipi-

E 4

tantia

- k)* Christ. Eberh. Weism. in Hist. sua Eccl. part. I. p. 264. *l)* Th. Hobbes in Leviathan c. 42. *m)* C. F. Bud. in Tract. cui tit. Untersuchung des wahren grundes, aus welchem die höchste gewalt eines Fürsten über die Kirche herzuleiten, p. 115. conf. Budd. patrem parergo.

tantia juvenili laborare quisquam existimet, senis & Phœnicis Batavi testimonio suffultum videbimus, cujus hæc summa est n) *Quisquis Romanæ sedis typhum habet perspectum, ignorare non potest, ut Episcopi ejus loci, postquam tantum facinus Ambrosium videre ausum & feliciter quidem ausum, majores conceperunt spiritus ad efferendum magis & magis se supra omne id, quod dicitur Deus. Et quamvis ἀπλῶς Ambrosii factum damnare non sustineat; Ejusmodi tamen esse dicit vir πολιτικώτατος, ut illud neque penitus adprobari possit. Neque id ulli imitandum Episcopo, ait, saltem non alii, nisi qui & spiritum habeat Ambrosianum, & cui negotium sit cum eo Principe, qui spiritum habeat Theodosianum. Sane si vel a Schismate vel a persecutione, vel etiam a scandalo metus sit: omnino in persona Regis indulgentia opus est. Huic Ad. Rechenb. o) calculum suum adponit, præcipue, quia nulli sacerdoti aut Episcopo, Reges aut Principes, imperio suo abutentes, coërcere aut punire licet. Quamvis enim a Christo sibi commissum*

b) *Ger. Job. Voss. de jure Magistr. in Rep. Eccl. pag. 52. seqq. o) Ad. Rechenb. Dissert. §. 17. pag. 257. 258. bis adde conf. Cbr. Beccm, pol. parall. XII, 7.*

missum habeat officium clavium, illud tamen non ad facti injustitiam præcise, sed inprimis contumaciam restrictum esse, saltem non semper & ubique includere excommunicationem majorem certo certius est. Illa jus clavium non omne absorbet, & si vel absorberet; quatenus ad effectum perducere non potest sine imperio, quale, per se, ministerio ecclesiastico sine contradictione non competit: clero certe ad excommunicationem & bannum ex sua sæpe indignantis animi sententia irrogandum nullum jus suppetit; id quod in sequentibus pluribus demonstrare conabimur. Impræsentiarum cum testimoniis præsertim agendum sit, colophonis loco addimus judicium consummatissimi pridem Rostochiensium Theologi, quoque censentis p) paullo durius fuisse, quod minatus fuerit Ambrosius, se Imperatorem ab ingressu sacri vestibuli repulsurum esse, quæ vis externa in summam majestatem est injuria, imo judice Th. Hobbesio læsæ majestatis crimini proxima. Cetera quibus ad probandam justitiam vibrandæ excommunicationis adversus Principem gravissimis peccatis notorium utitur, præsertim ad emolliendum præsens

E 5

factum

p) Jo. Fecht. in Tract. de excom. p. 16.

factum ex officio sacerdotali & consuetudine ecclesiæ repræsentata; ea omnia pro meritis principii petitionibus accipit Thomasius.

THESIS TERTIA.

Tria momenta ponit, ceu fundamenta, quibus inconsulti facti Ambrosiani, justa promeritaque, detestatio, nititur.

§. I.

Censuram itaque Ambrosii censura stringentem, non possumus ullo cogitationum scrutinio assequi, cur non præpostera, hoc in puncto Episcopi asperitas iniustitiæ postulari potius atque rejici, quam adprobari, justaque pronunciari *apud Cæsar* debeat. Istud vero, ne gratis a nobis postulari videatur, hypothésibus quibusdam ceu fundamentis id ipsum probare adnitemur, & ringentibus licet monopolis sciendi Papicolis hodiernis, ad oculum demonstrare. Primo in Theodosio M. Imperatore excommunicando, potestate clavium legi divinæ convenienter non usum fuisse Episcopum explicabimus: tum ordinem genuinumque processum, divina lege signatum, haud quaquam observasse: deinde

deinde non matura deliberatione; tandemque circa objectum reverentiæ & subjectionis civilis, debita circumspeditione neque usum fuisse. Ambrosium ecclesiæ lumen & propagandæ divinæ veritatis ministrum strenuum, imo cœlesti & heroica virtute præditum non diffitemur: Verum forti infirmitatis humanæ exemtum plane, non facile quisquam asserere sustinebit, qui nævos & lapsus hominum propiore olim gratiæ divinæ præsentia fulgentium cogitaverit, donumque infallibilitatis in nemine mortalium, præterquam Papa in ipso, quamvis & illud gratis a Pontificiis agnosci solere. Quod alterum jus clavium regni cœlorum, excommunicationem absolute spectatam attingit; sive fundamentum illius potestatis, divinam institutionem in scripturis patefactam, sive praxin Apostolicam, sive etiam Theologorum Evangelicorum labores & sincera judicia evolverimus, plane extra omnem dubitationis aleam positum inveniemus, nonnisi manifestis, pertinacibus & post frequentiores admonitiones obstinatis prævaricatoribus pœnam excommunicationis infligendam esse. Reprobæ mentis in facinoroso emenda-

tionem & scandalum metuendæ in posterum horrendæ afflictionis in ecclesia justam dare causam excommunicationis, libri, Ecclesiæ nostræ symbolici agnoscunt: nusquam vero, si peracto facinore, reum peccati sui statim pœniteat, ejusque coram DEO & hominibus condonationem efflagitet, diuturniore quadam ecclesiasticæ censuræ afflictione opprimendum dicitant. *q*) Delicta publica, præsertim si cum contumacia & proposito in iis perseverandi conjuncta fuerint, a ministro ecclesiæ publice, sed prudenter, h. e. modo in scriptura & ordinationibus ecclesiasticis præscripto, corripienda esse nemo inficias ibit. Quod si vero publice peccans sua sponte vel ab alio admonitus, a peccato recipiscat, in publicam ministerii ecclesiastici censuram non cadet; quippe quorum instructio pastoralis nullam externam subjecti afflictionem importat, sed ejus tantummodo emendationem, non pœnam famæ aut corpori infligendam sed correptionem animi *r*) cautam atque prudentem

q) *conf. Concord. form. ed. Lips. p. 333. r) Solus DEUS habet fulmen quo feriat animam. Erasm. Colloq. quod inscribitur inquis. de fide, init.*

dentem inculcat quod modo probavimus. Ast perpetrato in Thessalonicenses facinore, quomodo affectus erat Theodosius? An contumax adversus imperium divinum, resipiscentiam & gratiam a ministro oblatam respuit & ludibrio habuit; quemadmodum ad opprobria & vincula & pœnam, non læsæ divinæ justitiæ, quippe cui nulla pœna humana satisfacere potest, sed communitati persolvendam omnis oratio Antistitis inclinavit? An excommunicationem ille adhibuit, ut errantem malitiose ovem ad gregem & ovile reduceret? Non credo. Contumaciæ enim, hujus facti nomine, Episcopus ipse Imperatorem dudum absolvit, instar Davidis pœnitentem & absolutionem ejus quoque exemplo efflagitantem. s) Potius, ut graviore isthac in modum pœnæ imposita censura, scandalizatæ ecclesiæ, ne dicam auctoritati, quam porro prætendebat, muneris sui satisfaceret. Illum Episcopo finem propositum fuisse oratio intempestivi affectus, ne quid gravius dicam, plenissima, qua pœnitentia publica ex constituto, rite defunctum excepit, satis innuit. Quid enim aliud importat
 respon

s) *Ambr. Ep. 28. Conf. Paulin. in vita Ambr.*

responsio data *Obscranti*, ut exemplo Salvatoris ac Domini omnium nostrum, nemini peccatorum suorum pœnitenti januam occludentis vincula sibi solveret? Si, flagrante adhuc crimine, rubentis sanguine civium *adventum ejus ad aram & ecclesiam tyrannicum t)* appellasset, insanixque contra DEUM ejusque leges postulasset, zelo herœico forte nonnihil concedendum tuisset. Ast defuncti apud Deum seria pœnitentia, pœnaque foris imposita reconciliati Principis ambitum & adventum ad ecclesiam tyrannidis postulare, ad hierarchicæ tyrannidis, quæ postmodum invaluit, progymnasmata, non injuste referendum censeo. Animum vero, quo non moderatum modo, sed & extra sphæram activitatis suæ evagantem Episcopi zelum excepit Imperator, ex Theodoro, quamvis & ceteri consentiant audiamus. His motus verbis Imperator, qui in sacra educatus doctrina sciret, quæ sacerdotum, quæque Imperatorum essent officia, cum gemitu & lacrimis in regiam revertitur. Longo autem tempore post, menses enim octo aberant, venerat natalitiorum Salvatoris nostri festum.

t) *Theodoret. Hist. Eccl. lib. 4. 17.*

stum. At Imperator in regia sedebat⁶ lamentans & lacrimarum impendens stillicidia. ^{u)} Ejusmodi testimonium doloris & resipiscentiæ ceterorum scriptorum *συγχρότων* fide corroboratum, an stringendæ adversus innoxium Imperatorem & Dominum excommunicationis jus inferat, omnibus non præjudiciis hierarchicis laborantibus, ex verbo DEI dijudicandum relinquo. Ex sacris certe non constat aliquem per octo menses absolutionis expectatione suspensum fuisse, qui seriam ageret pœnitentiam. Christus invitavit ad pœnitentiam publicanos ^{x)} non communione ecclesiæ & mediorum exclusit. Apostoli neque per modum jurisdictionis, remissionem peccatorum exercuerunt. Pro ludibrio & plane contradictorium agnoscit Pufendorfius, pœnitentiam facti injusti apud DEum urgere, profiteri & nihilominus retinere velle fructum ex eo facto proveniente. Nos, cum serium propositum revertendi ad DEum, Imperator noster illico ostenderit, ipsi quoque injuriam factam existimamus; quod potestas ipsi subtracta fuit communicandi de sigillis ecclesiæ & fidei; verbi divini

^{u)} Theodor, lib. V. 18. Conf. Baron. ^{x)} Matth. II. 2.

divini auscultatione & sacramentorum participatione. Quam ob rem etiam, quamvis ἀπὸ κοινοῦ ἁγῶγος visibili sanctorum communione exclusus fuit, ad invisibilem fidelium ecclesiam nihilominus pertinuisse: hocque intuitu excusso perperam bruto fulmine, nullum in cœlis aut in terra reatum contraxisse adseveramus.

§. II.

Quod excommunicationis justæ, justam ac genuinam œconomiam attinet, cuilibet eandem accurate pensitanti, clarum evadet, excommunicationem Ambrosii injustam fuisse. Istam a Salvatore ipso datam œconomiam in hunc modum describit Matthæus: γ) Si peccaverit in te frater tuus, abi & argue eum inter te ipsum solum, si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si vero te non audierit, assume tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testium consistat omne verbum. Quod si non audierit eos dic ecclesiæ. Si vero etiam ecclesiam non audierit, esto tibi sicut ethnicus & publicanus. Quæ ultima verba an abstinentiam

γ) *Matth. XVIII. 15, seq.*

tiam tantum a conversatione impuri hominis, ex consuetudine ecclesiæ illorum temporum, an jus excommunicationis ecclesiasticæ inferant, ceu rem positam extra præsentis controversiæ statum, in medio relinquimus. Largimur contineri verbis hisce quidquid ad formam excommunicationis pertineat; verum gratis inde tamen extruditur excommunicationis subjectum esse omnem prævaricantem. Tantum obstinate in peccato indurati, qui præcedente admonitione, non ab uno, sed a pluribus, immo universo cœtu, idque sæpius facta, ad agnitionem scelerum adduci nullo modo possunt, objectum sunt excommunicationis. E contra, quicumque spiritum amoris & gratiam evangelii oblatam non spreverunt, sed cum contritione acceperunt, eandem non pedibus conculcarunt, sed patentibus ulnis admiserunt: quin imo πνεῦμα τῆς χάριτος adeo non ludibrio habuerunt, ut ejus in se convertendo gratiam serio & cum lacrimis efflagitaverint, eos si divinam institutionem sequamur, ab excommunicatione non possumus non immunes pronuciare. Conf.

D. Fecht, z) Ad hanc legis divinæ normam

F

mam

z) In Tract. de Excom. Eccles. p. 252.

mam si Ambrosiana exigatur excommunicatio, tantum abest ut prudenter & legitime eum heic processisse, dicere possimus, ut potius ordinem usurpasse, verbo Dei, ex asse contrarium. Uno enim eodemque momento actuque, Imperatorem admonuit objurgavit & excommunicavit, Unde quoque meridiana luce magis clarum existimamus per modum jurisdictionis civilis circa peccatorum remissionem cum Theodosio egisse, adeoque processum hunc Ambrosianum, per omnia redolere papisticos, ministerii in magisterii dignitatem elevandi modos. Illi, qui temporibus hisce, quibus ecclesiastica munera cum Imperio civili commisceri, & de AntiChristi magis quam Christi regno dilatando laborari cœptum fuit, passim invaluerunt: qui, inquam per Christianum orbem tam longe lateque se diffuderunt; ut pro catholica veritate agnoscerentur, & Luthero tandem suo ævo confessionem, quamvis Ironicam extorquerent: Papatum plane Juris Naturalis esse: Illis haud disconvenientem esse, de qua nunc agimus, excommunicationem, ex imatura & prope neglecta aliorum consultatione, facillimum erit conjicere. Res enim

enim magni adeo momenti, non unius tantum deliberatione aut iudicio constat, nec unius arbitrio, rite iusteque peragitur: præsertim quod in uno homine affectus inordinati, zelus aliquis præposterus, iudicium facile corrumpere possit. Genuinus modus excommunicandi in eo consistit, ut non possit, nec debeat ad excommunicationem procedi, nisi observata deliberatione legitima & consultatione. De hoc vero tanti momenti negotio habere deliberationes, non unius alteriusque ecclesiæ ministri fuit, sed totius ecclesiæ. Aquibus omnibus summus imperans seu magistratus summus adeo non excludi, ut potius ceu eminens ecclesiæ membrum & custos utriusque Tabulæ includi quam maxime debeat. Quale totius cœtus consilium iudiciumque, in procuranda sanitate Principis membri, cuius cum periculo, incolumitas civitatis fere semper conjuncta esse solet, ab Ambrosio vix ac ne vix quidem observatum, ne dum quæsitum invenimus: potius hierarchica sua fretus auctoritate, quæ hebetudine & lethargo quodam laicos horum & sequentium temporum excoecaverat plane, idem illud officium

suum prætermisisse dicendus est, bonus, de cetero, Episcopus.

§. III.

Inter alia longe plurima, quæ antequam ad exco깁unicandum proprio animi consulto Imperatorem processisset, magis exquisita deliberatione opus habuissent, primum illud erat: An non ad ordines Imperii & qui illos subinde repræsentant, proceres regni magis quam officium Ecclesiastæ pertineret animadversio & censura cædis in cives imperii exercitæ: quippe qua, si tyrannica censenda sit, non præcise Christianæ, sed omnis societatis humanæ, inprimis vero civilis vitæ vinculum & tranquillitas convelleretur. Si in actibus, ubi concurrunt sacerdotium & imperium, nisi prævia deliberatione cum personis ecclesiasticis, & ceteris quibus interest, de rebus ecclesiæ pro lubitu & absolute decernere nefas habetur, ne qua sanctitati & puritati religionis, ex imprudentia, aliove male sanæ mentis afflatu, labes immineat: Certe non video, quo fundamento nitatur auctoritas, quam prætendit Episcopus noster, ex suæ solius voluntatis impulsu, (beneficio juris & processus

processus rei quoque denegato) dijudicandi & vindicandi causam, quæ ad universam civitatem tanto magis pertinebat, quanto publica h. e. una cum religione reipublicæ salus, ex ejusmodi cognitionis eventu ut plurimum dependeat.

§. IV.

Inprimis cum de negotio maximi momenti & periculi: *Jure pænæ Principi civitatis irrogandæ* ageretur, deliberationem & executionem certe sibi non solum permisset, sed cognitionem tanti problematis, si non omnem, saltem maximam partem, si debita cum circumspectione agere voluisset, ad civitatem detulisset. Nobis cum firmiter animo sedeat illa sententia, quod perinde atque nullam legum condendarum, aut ullius jurisdictionis exercendæ potestatem cives habent, qua tales, postquam penitus & sine exceptione imperium in se aliis transcripserunt: Ita neque subditis in se invicem sine auctoritate Principis, nedum adversus Principem legum exequendarum & vindicandarum jus competere existimamus. Et prout sine contradictione imperium in imperio nullum, nisi specie di-

versum dari : neque in se ipsum quisquam per modum superioris agere potest. Ita nescio quæ non ridicula & monstrosa reipublicæ species exurgeret, si ad censuram & ad pœnam invicem sese postulare, subdito æque atque magistratui liceret. Quæ illa majestas, quæ imperantes imperio populi subjiceret, & ex populo faceret imperantes, ex imperantibus subditos? Ad vilitatem certe, opprobrium, lascivam sacræ Majestatis profanationem & denique omnis rei civilis cessationem res rediret, si illud, quod in Principe beatissimum est, *non cogi*, ipsi adimeremus, coactionisque in Principem exercendæ jus subditis, ceu justum & legitimum adscriberemus. De summo rerum humanarum fastigio, ut & illo, quem inter mortales illi loco præposuit, DEUS solus judicat. a) Subditorum nemo citra summam impietatem detestandumque læsæ majestatis crimen, jus gladii sibi adversus publicum magistratum adserere potest. Id quod apud gentiles juris utriusque Doctor, in politica sua Christiana insuper inculcat, potestati supereminenti individuum jurisdictionem in populum non

popu-

a) Ps. 51: 6, conf. Owen. Perring. 35.

populo in ipsam tribuendo. c) Quam ob rem licet cum Hobbesio non facile quisquam statuerit, ad eam conditionis perfectionem adurgere Imperium civile, ut ab imperante, civibus nulla fieri possit injuria. Id tamen tanctè adseveramus, injuriæ crimine & odio non omnem circa bona & vitam civium imperii rigorem traducendum esse. Habentur in republica, privata sentientium libidine, pro manifestis multa, quæ, ex fundamentali civitatis lege penitius considerata, vitiorum numero se per omnia expediunt. Et si quæ improbitas, vitio imbecillitatis humanæ, se nonnullis actibus summorum imperantium immisceat, illius palam, nedum pro lubitu ulciscendæ nulla potestas, in propria causa præsertim, subditis concessa est, ex quocunque ecclesiæ aut alio sublimi in republica loco emineant. *Neque enim unius præ altero prærogativa muneris aut privilegii, incolumi natura reipub. eo evalescere potest, ut conditione subditi is*

F 4

fiat

* Rom. 13:1. c) *Cavendum Principi ne sub specie religionis & ecclesiæ nova in civitate existat Respublica. Griebner Jurisp. N. Princip. pag, 181.*

fiat superior. d) Hisce in vicem fundamenti positis, quod præsentem excommunicationem attinet: Quandoquidem non armis mere spiritualibus, neque ad effectum spiritualem producendum, (quippe in homine per pœnitentiam reconciliato supervacuum) imposita fuit. Sed in suis circumstantiis spectata, externum tantum & civilis emendationis finem respiciebat, quem ex usu civitatis & ecclesiæ moderari penes solum Principem est; *e)* Eandem quoque ceu rem ad abolendam reverentiam & subjectionem, quam subditi, præsertim ministri ecclesiæ debent magistratui, apprime comparatam, injustitiæ postulare non dubitamus, quantumcunque consilio & eventu suo in posteritate dominantis papatus, laudem & æstimationem inveniat. Solvere cingula

Regum

- d) conf Puf. Diss. Acad. de rep. irreg. §. 20.*
e) Quod si imperitia spiritualium & littera legis impediatur quo minus aliorum privato arbitrio permittatur pro lubitu excludendi potestas: videri poterit periculum dominationis & imperitia prudentiæ civilis non minus impedire, quo minus jus excommunicandi relinquatur Pastoribus suo arbitrio exercendum. conf. Thomafius.

Regum solius DEI est & ad ejus secreta
 judicia pertinet: quam si mortales sibi
 arrogare præsumant auctoritatem, myste-
 rium iniquitatis habebitur illius, qui ex-
 altat se supra omne id, quod DEUS dicitur,
 non DEum solum, sed & Reges &
 magistratus legitimos. Quam ob rem
 non possumus non probitatem demirari
 J. Chrysofomi, quem Eudoxiam Augu-
 stam prohibuisse aditu ecclesiæ admodum
 pœnituit f): Et propterea indiscreto Am-
 brosii zelo, opponere magis discretam
 Gregorii Thuronensis Episcopi correptionem,
 Chilperico Galliæ Regi factam: *Si
 quis, inquit, de nobis, justitiæ tramitem
 transcendere voluerit, a Te Rege & Principe
 corripitur potest. Si vero Tu excesseris, quis Te
 corripiet? Loquimur enim Tibi, sed si volueris,
 audis. Si autem nolueris, quis Te condemnabit,
 nisi Is, qui SE pronunciauit JUSTITIAM, g)*

§. V.

Consequens denique est, ut breviter
 declarem, neque debitam heic adhi-
 buisse circumspersionem Ambrosium, im-
 mo huncce ejus zelum nulla prorsus pru-

F 5

dentia

f) vide Beccman, parall, pol. c. XII, 7. g) lib.
 V. 18.

dentia fuisse temperatum. Etenim svadet prudentia politica, cujus instituta pietatem & religionem tueri potius quam convellere arbitramur, svadet Principi præ ceteris mortalium non nihil indulgendum esse, & ad ejus delictorum publicam censuram, qualis est excommunicatio, si quando justa censeatur, caute & lente procedendum esse, ne ecclesia vel pereat plane, vel majoris aliquid mali, quam est tolerantia peccati, metuendum habeat, si pertinax ille fuerit & emendari nolit. Imo hanc in Principe coërcendo, Christianam prudentiam tanto magis requirimus, quanto ullum neque excommunicati Regis in scriptura existit exemplum, nedum mandatum. Quin ex adverso exemplis & experientia certius nobis perspectum habemus, aliquando etiam circa privatum hominem, ob mala damnaque, ecclesiæ subsecutura, inprimis blasphemix & defectionis scandalum, eadem prudentia opus esse. Qui multum emungit, sanguinem tandem quoq; elicere solere vetus est Politicorum proverbium. Cujus veritatem axiomatis, Rex Svethiæ *πολιτικάτατος* GUSTAVUS Primus suo exemplo illustravit, qui data Epistola ad

Lauren-

Laurentium Petri ArchiEpiscopum, de fratris ipsius Mag. Olai contumacia conquestus, nisi metueret scandalum defectionis ab ipso & ceteris novellæ religioni initiatis, causam poenæ infligendæ, se in moribus illius multoties reperisse ait:

b) Han skickade sig offra således emot oss/ at wi god rätt och skäl hade haft/ at låta gå vårt tilbörliche straff öfwer honom. Men på thet *Evangelii* lärdom icke skulle ther igenom komma på nogot fall/ hafwa wij offra sedt igenom fingren med honom och ställt Gudi saken i händer/ som rättwisligen om all ting dömer. Hanc cautionem & prudentiam vere Regiam, si ad animum suum altius revocasset Ambrosius, circa pium huncce Principem, certe ad excommunicationem majorem, ob peccata duntaxat conclamata, infligi solitam, tanto cautius processisset, quanto majorem prudentiæ gradum præsens casus requirebat. Incerti enim quum maxime rerum sint eventus antecedenter, cogitare omnino quoque debuisset, in nervum & periculum, penit' abolendæ novellæ ecclesiæ erumpere potuisse hunc fervorem & imo Reipublicæ quoq; ad secularia præpostere extensû religionis

b) *D. Spegels* Skriffelige Bewijs til Bishops Chronican pag. 99,

rum Zelum. Quod exemplo Henrici Episcopi Upsaliensis ad amissim patet. Illi enim apud Fennos nostros conversionis opus procurans, cum in Lallum quendam, hujus regionis civem gentilem ortu *i*) ac munere magnum acrius inveheret & ob homicidium patratum, severe paullo coercere vellet disciplina ecclesiastica, ludibrium & contemptum religioni, sibi vero necem mortemque acceleravit. Qui vero sine dubio multo sibi Lalloque cædis reo consulisset, melius, si e divinarum scripturarum, Christianæque philosophiæ divite penu, graves efficacesque promississet rationes, quibus placide ostendisset magnitudinem admissi facinoris, iram DEI in cædium iniquarum auctores, suppliciique eos manentis gravitatem, & nisi seria ducantur pœnitudine, perennitatem. Sic haud dubie reducturus in viam, quem rigore intempestivo fecit cædi cædem addere, & utilem ecclesiæ Doctorem tollere; quo sublato cum deessent qui in rudes docendi munere succederent, necessum erat iis in locis nuper cœptam eccle-

i) Claud. Oernhielm. in Hist. Eccl. Suo-Goth. pag. 468. n. IV. 4. 9.

ecclesiam intercidere. Scilicet in magnis reipublicæ negotiis jus aliquando jure negligi potest. Et quemadmodum ex præscripto medicorum, mitia fomenta magnis vulneribus admovenda sunt: ita in fatalibus rerumpublicarum morbis, si periculum sit ne Agis quidam in instruenda re civili, Lycurgi exempla imitari volens, fructu boni publici pariterque, vita excidat: fatius est defungi levioris mali tolerantia, quam duplicato morbo, civitatem inevitabili πανολεθρῖς discrimini exponere. k)

§. VI.

Quid? quod moderationem hancce: qualem docuimus sive pastoraalem sive politicam, statui Hierarchico priscis temporibus neque penitus ignotam, quin in clericos peccantes nullo non tempore, imprimis vero primariam ecclesiæ dignitatem ad nauseam & suspicionem usque adhibitam invenimus. Quis nescit in historiis regnare Silvestres, Hildebrandos, Paschales, Johannes, ceteros, qui idololatriæ,

vene-

k) Conf. Bacon. Verul. Oper. p. m. 1530 ubi repercussi cum ludibrio Pontificum Ecclesiasticis hujus fulminis exempla adducuntur.

veneficii, bestialitatis aliisque sceleribus, inprimis exercita in Reges atque regna tyrannide, suam furiis consecravere sanctitatem. In illos qua tales, cum, cum, procul omni dubio, stringendæ ecclesiasticæ censuræ suæ idem jus eandemque potestatem sibi divinitus concessam habuerit Ambrosius, ejusque in ministerio sacro successores reliqui: si non tuendæ infallibilitatis opinione, aut saltem scandali in ecclesia adeoque majoris mali effugiendi causâ, ab illis excommunicandis abstinuerunt, profecto in præsentifacto incertus Zeli, ex quo fonte proruperit, justam causam invenirem requirendi, cur omissa ejusmodi censura debita & concessa, 1) in Imperatorem Dominum piûm & pœnitentem, neque ulli coërcitioni humanæ obnoxium tam acriter & acerbè detonaverit. Eum quem modo diximus finem, cum non potuerit non respicere intermissa Pontificum excommunicatio, si quam excusationem invenire queat: cur in Principe gentium, quem soli DEO peccare Hieropsaltes ait Ps. si eandem mansuetudinem non adhibuit, sed in rigorem ecclesiæ & reipublicæ pe-

nicio-

1) *Conf. Jägerum Hist. Eccl. Polit. I. I. p. 91. fin.*

ROM. AUGUSTO. 91
niciosissimum permutavit? Cur non Principibus potius quam Papis dictum sit : *Prima sedes a nemine judicatur.* Rufino, cui faces exstimulatæ iracundiæ, consilium nempe cædis perpetratæ privatim objicit, & per quem Imperatoris latus magis modeste appetere potuisset, censuram publicam remittit. Cur non eadem in Imperatore quoque externa meriti satisfactione contentus? Concludimus, non solum indulgentiæ in gregales aliosque præpostere exercitæ, sed & eventus improvisi, incerti & periculosi intuitu, in præsentis Ambrosii factò nullam comparere circumspèctionem, nullam æquitatem; sed potius temeritatem, non facile cuiquam præterquam Ambrosio bene cesuram.

THESIS QUARTA

Antithesin examinat illorum, qui causam Ambrosii vana excusatione defendunt.

§. I.

PRO palliando tanto in tam magno Præsule nævo, politiæ papizantis vulgus inter alia, quæ ex decretis & canonibus suis ecclesiasticis, in vicem fundamenti, hypo-

hypothesi suæ substernere solent, distinctionem inter jus circa externa & interna sacrorum, per aliquot secula animis Laicorum, tanquam articulus fidei impressa familiam ducit. Principibus competere ajunt potestatem circa externa in ecclesia: clero autem ecclesiæ & sacrorum jus, seu potestatem circa interna, quorsum excommunicationem hanc ceu censuram Ecclesiasticam referri volunt. Bene ista quidem, si externa & interna ecclesiæ, ab invicem ita evidenter sejuncta essent, ut plane nulla confusio, adhibita ista distinctione, nedum rei obscuræ per æque obscurum, interpretatio metuenda esset. Si ad mentem adversariorum explicanda, commento illorum vano atq; futili de hierarchica potestate, majestatis potestati analoga, admodum infervire videtur. Nos prout neque simpliciter rejicimus hanc ipsam distinctionem, sed solum hactenus improbamus, *quatenus communiter docetur hoc utrumque jus esse collaterale & ab invicem independens*: m) dicimus hac
 distin-

m) *Cujusmodi diuturna possessione usurpatum Episcopis Svethiæ detractum fuit vi constitut. Arosiensis An. 1528. cujus sunt verba:*

distinctione utriusque partis rationem muneris, circa quam rem præcipue & quodam peculiari modo verletur, indigitari: non quasi altera ab omni internorum, altera ab omni externorum cura atque observatione sit excludenda. Quamvis enim Princeps non ipse docentis munus suscipiat, non sacra faciat: qua talis immediate neque homines convertat a pravitate vitæ ad pietatem & verum Dei cultum. Illud enim officium, divinitus institutum ad ministerium ecclesiasticum præcise spectat. Non dubitandum tamen, quin ubi foras, ad actus, ut ita dicam, imperatos transitus fit, & moderatione, emendatione aut directione opus habent istius modi religionis, quæ vocantur interna, ad magistratum civilem æque pertineat, curare populi sui animos sacra doctrina imbuendos, providere ecclesiæ, ne docentium corruptelis & malis moribus

G

conta-

Ulla the sakören / som lagbooken inn höls
 ler och efter sedwänjon kallas bishops sa-
 ren / the kallas icke längre Biskops sakores
 utan räknas tillhopa med Konungens / och
 böte icke utan under et Herrskap. *Conf.
 Chr. Thomas. suplem. dissert. de jure S. P. cir-
 ca sacra cap. 1. §. LVIII. pag. 457.*

contaminetur &c. atque curam decentis ordinis disciplinæque, ex præscripto legum sartæ tectæque custodiendæ a munere & officio ministrorum ecclesiæ neque abhorrere contendimus. Quemadmodum ex hac adhibita distinctionis expositione, neque totum religionis negotium ad arbitrium & dominationem Principis devolvi, neque Atheismi impietatem, cuiquam juste impingi posse, contra Zieglerum *n)* sumus persuasissimi. Istos autem sacri muneris sui limites modo memoratos, quacunque cura & artificio extenderimus, cum revera transferit Ambrosius, neque contentus violentia suo muneri attemperata, morali scilicet, pœnam externam cuivis civium, certe Principi infamem adjecerit. *o)* Plane non videmus quomodo ex allata distinctione aliquod Ambrosiano facto munimentum construi, & jure ministerii atque politiæ utrinque illibato, obtendi possit.

§. II.

Inter nuperrimos levis armaturæ hypera-

n) de juribus Majestat. o) Invisum ignominia Principem seu bene seu male facta premunt.

peraspistas apud exteros Vir Juvenis eruditus peculiari differtatione, contra annalium fidem extenuare aggressus est factum hoc excommunicationis, ejusdemque justitiam, quantum in se quidem, extra omnem prope aleam dubitationis collocare. Præterquam enim quod ad elevandam seditiosæ civitatis culpam, exaggerandamque exercitæ ab altera parte tyrannidis immanitatem, obtendat: urbem neque personam imperantis, neque imperium ejus directe lesisse, quod politico-rum ante Cl Brunstium neminem asseruisse credo. Imperatori deinde quoque contumaciam affingit, quasi, *adeo nullâ facti sollicitudine tactus fuerit, ut ne quidem deliquisse se senserit*, Episcopum nullo duriore verbo aut gestu Imperatorem violasse: atque adeo non violentam fuisse exclusionem & per vim extortam, verum spontaneam, per coactionem moralem & internam obtentam. Ambrosiumque tyrannidis & insanix postliminio insimulantem adventum Principis, exculationem mereri, *quod existimaverit accessisse Theodosium sine admissorum deploratione vi atque impetu ad sacra mysteria provolaturum*. Quali non ipse pio & verecundo ore, ante pœ-

nam irrogatam, procedenteque excommunicatione, per ministrum corde & ore contrito vinculi laxationem implorasset. p) Taceo ceteras paradoxologias, quib⁹ ad colorandum Episcopi factum utitur, utpote: *peccata publica publicam absolute pœnitentiam exigere: nulli in republica societati denegari posse facultatem a se removendi illos, qui adversus prima ejus fundamenta impingunt: quod adeo verum, ut ne quidem ulli opificum collegio hæc potestas adimatur, aut jure eripi possit.* Et proinde Ambrosium, cum hominem quendam contra prima societatis Christianæ fundamenta peccantem, homicidam excluderet, nihil sane peccasse, aut in jura majestatis magis involasse quam Johannem, cum Herodem, prout merebatur, objurgaret. Denique imperium principis nil detrimenti aut contumeliæ passum fuisse, quod DEO hunc honorem exhibuerit, labemque spectantibus aliis hominibus agnosceret & deprecaretur. Sunt hæc talia, quæ partim historicorum nomini & ceterorum, qui de hac excommunicatione, quamvis diversimode judicarint, omnem fidem adimunt: partim in Principem nostrum, atque

p) Theodoret, lib. V. 17.

que adeo imperii, quod a DEO habuit, majestatem injuriosa. Et quia ex antecedentibus, quod spero, hæc omnia excuti aliquomodo atque dijudicari possint, ulteriore eorum examine in præsentia supersedeo. De censura ecclesiastica, quam adeo non *contumeliam*, ut *potius honorem* attulisse ait, ipsam non solum indolem humani ingenii atque naturalem rationem testor: publica ex actione famosa omnium in oculis facta animadversio, an non ignominiam, h. e. pudori existimationique labem adferat? Sed ad ipsam quoque experientiam provoco, annon publico hoc pœnitentiæ ecclesiasticæ honore ita affici soleant adulterii & scortationis rei, ut gravioris peccati suppliciique, periculo, multi sese obstringere, quam eodem, palam populo, defungi, malint.

THESIS QUINTA.

Quam ἐπιτίθειαν, quamque pietatem Imperator excommunicatus, ostenderit, monstrat; simul quando ab Episcopo vinculis laxatus.

§. I.

Vidimus sic & qua potuimus brevitate consideravimus Ambrosium utilem

ordini suo pietatem officiosissime exequentem, vidimus illius in Imp. Theodosium, ex affectu privato aut præconcepta opinione præposterum rigorem, nulli rei utilem, nisi ut materiam suppeditaret curiæ Romanæ, hujusce audacter exercitæ potestatis ecclesiasticæ exemplo, thema suum instaurandi in posteritate, Papatus politici magis animose illustrandi. Consequens est ut ad probandum ea, quæ circa excommunicationis injustitiam a nobis antea allata sunt, sequuti filum historiæ, porro expendamus, quæ excommunicati conditio fuerit, durante eadem; & quibus cærimoniis demum vinculis solvi Imperatorem necessum fuit. Excommunicatus a communione ecclesiæ Theodosius, quamvis molestæ Præsulis sedulitati regerere potuisset verba comici, paululum immutata: *Tua, quod nil refert, curare desine*: tamen majorem in modum sortem suam lugens ad palatium reversus est: ubi integris octo mensibus, deposita omni celsitudine imperatoria, vultum & ora, immo ipsum solum lacrimis rigavit; *q*) misericors Numen humillimis obsecrans precibus, ut sibi resipiscenti reditus

q) Theodoret, in H. Eccl. lib. V. cap. 17.

tus vicissim in illius gratiam pateret. Atque sic seria omnino pœnitentia, peccati condonationem imploravit & certo penes DEum impetravit. Postquam vero per longum hocce satis temporis spatium, in luctu & squalore miseram egisset vitam, vinctulis plus arctis, ab Episcopo laxari iterum, Ruffini aulæ suæ ministri ore (cui canum impudentiam exprobravit Ambrosius) imploravit: multisq; deinceps etiam in vicem supplementi, ab Episcopo severo Regum censore r) choragiis s) cum ludibrio defunctus tandem obtinuit. Plures ad demonstrandam excommunicationis hujus justitiam circumstantias ex historiis allegare non vacat. Sententiæ nostræ colophonium, suffragium addimus Cl. Rechenber-

r) *Baron. Annal. Eccl. T. IV. ad an. 390. p. 637.*

s) *Quo nomine præsertim intelligimus publicam repulsam considendi loco intra sacrarii cancellos imperatoribus consueto. Interiora enim honoratioraque, cum solis sacerdotibus patere vellet; imperatorem cum ceteris Laicis communiter ante sacrarii cancellos assistere jussit: Ita ut populum imperator, imperatorem sacerdotes ratione ordinis antecederent. Vid. Sozomen. & Theodor. citatis locis.*

chenbergii : Theodosium primum inter
 „ Christianos Imperatores modestiæ exem-
 „ plum præbuisse, quod Pontifices Roma-
 „ ni postea insolentiores facti instar regu-
 „ læ allegare & abuti sæpius non dubita-
 „ runt. 1), *Quidquid vero ex Theodosio*
mirati sumus, manet mansurumque est in ani-
mis hominum, in æternitate temporum, fama
verum. 2)

THESIS SEXTA.

Actum ultimum vitæ mortisque, THEODO-
SII M. edisserit.

§. I.

Vidimus sicquidem Magni hujus Impe-
 ratoris domi militiæque, heroica fa-
 cta. Vidimus simul illius in negotio re-
 ligionis summam pietatem, in vita mo-
 ribusque sanctitatem, in hostibus sub-
 jugandis miram felicitatem. Vicit enim
 Theodosius præliis; vicit bello: Et quo-
 ties

3) *Eadem de ecundia & moderatione, qua im-*
perator noster Svenonem Illphonidem (vulgo
Estrithium) Danie Regem, in non dissimili
casu contumeliam excommunicationis
ab Episcopo quodam Danie excepisse Saxo
G. Hist. D. L. XI. & Ericus Upsalensis lib. II.
vestantur. 4) C. Tacit. in vita Jul. Agric. c. 46.

ties infesta in hostem signa movit, ab adipe fortium, ut phrasi S. utar, gladius magnanimi, auspicio divino securi nunquam revertebatur inanis. Hunc tam gloriosum, pium & clementem Imperatorem, subita fatorum vi, maximo cum orbis Christiani mœrore, abreptum fuisse, præeunte Ruffino aliisque testatur Baronius x) cum exordium anni, nempe nonagesimi quinti, seculi præsentis, *Christiano orbi maxime luctuosum acerbissimo novo casu, obitu Theodosii*, asserit. Tempus quo mortem obiit Theodosius statim post reportatam de Eugenio victoriam; de qua, ut & vitæ fine continuo appropinquante Joan. Monachus Imperatorem multo ante monuerat y) incidisse videtur, quidquid dissentiant alii nonnulli. Statim enim obtenta illa victoria, Mediolani affectum morbo corpus suum sentiens, curis jam ante exhaustum, non illatibile lethi præsagium ipse cepit. Tantoque & tam subito ardore febrilem æstum viscera ejus corripuisse testatur Socrates, ut adventum designati successoris filioli sui præ interveniente fato vix ac ne vix

G 5

quidem

x) *Bar. Annal. Eccles. T. III. in An. Chr. 395. n. XXI.* y) *Sozom. H. E. lib. VII. 22.*

quidem præstolari potuerit. Illum enim successorem nuncupatum, cum jam *Suum* 2) h. e. lethi diem appropinquare videret, Constantinopoli arcessivit, non solum ut certamina equestria ob victoriam a Tyranno partam, suo nomine institueret, sed imprimis ut imperii, se vivo, occupandi stabiliendique, potestatem faceret adversus civium, si quæ metuenda esset, contumaciam; quam, licet sibi felicitate imperij munito obstrepere non auderet, verebatur tamen, ne in filium minorennem, & artibus imperandi inadsuetum, turbas & indigna plurima excitare aggrederetur. Hac defunctus cura Reip., præsentibus Arcadio & Honorio Augustis, urbis Senatum, ut abjecto cultu idololatræ, (cujus falsitatem bello intestino contra Eugenium nuperrime experti fuissent) Christianam fidem amplecterentur, non ipsi solum, sed & cives, suo exemplo ad idem faciendum, exstimularent, serio cohortatus est. Et quamvis nil proficeret consilium ejus sempiterna memoria dignum, adeo tamen ab operis hujus Zelo non cessavit, ut ipso quoque Ambrosio teste, cum corpore solveretur, magis de
 statu

2) *Dial. de Orat. c. 13. 8.*

statu Ecclesiarum, quam de suis periculis angeretur. Et sicut Christi mortem terræ motus vehemens excepit, ita Theodosio moriente, Christiani cultus assertore acerrimo, tanto horrore subsultasse narratur, quanto a ventis agitata corpora identidem vibrari solent. Sol etiam, tenebrarum, queis doctrina Evangelii iterum involveretur, portentum, eclipsin passus est. Nam ante ejus obitum *gravissimos fuisse terrarum motus, caliginem & tenebras insolitas*, Ambrosius plane testis est. a)

§. II.

Theodosio vero rebus humanis exempto robur & dignitas militaris & quasi Martii imperii Romani simul quoque labascere cœpit. Cum enim morte illius, imo constitutione multo ante mortem, duo regna exstiterunt, non alii usui, quam ut mutua collisione alterutrum in arctas angustias redactum repente fatisceret, fatalem re & nomine mortem illius fuisse, omnemque Reipublicæ & Ecclesiæ tranquillitatem abstulisse, Politicorum Patres diu censuerunt. Nos qui vitæ fortitudinem & piam regendi prudentiam, ceterasque

a) in fun. Theod. Paneg.

rasque virtutes ejus ab omni vitiorum
 admistione (qualem in heroicis ingeniis
 non raro quoque deprehendere licet) pla-
 ne immunem pronunciare non audemus,
 hoc ipso facto & præpostero in Filios
 amore, si exitum respiciamus, multo ma-
 jorem cladem civium, quam cæde Thessa-
 lonicensi procurasse non dubitamus asse-
 verare. Illa enim pietate Fratres, (quam-
 vis si concordēs illi fuissent, regni pars
 sua cuique abunde sufficere potuisset) in
 mutuas cædes invicem armati, quasi signo
 sublato, barbaris e vicina imminentibus
 securiorem in provincias irrumpendi adi-
 tum patefecerunt, & denique Italiam or-
 bis Dominam turbis & cædibus & ruinis
 dilaniandi. Observat hunc eundem, in
 Theodosio nostro errorem Politicum, Pa-
 cificus a Lapide *b* dicendo: Hic Impe-
 rator, postremus Romanum imperium,
 in occidente & oriente integrum tenuit.
 Eclipsin tamen rationis in eo passus,
 quod rebus omnibus feliciter gestis, duos
 filios consortes Imperii fecit, Arcadium
 orienti, Honorium occidenti præficiens.
 Sic enim pro uno, duo regna exstiterē,
 nulli

*b) Not. & Strict. in Sever. de Monzambano,
 Discursu VI. §. IV. pag. 254.*

,nulli alii usui, quam ut divulgus orienti
 ,occidens, barbaris eo facilius succumbe-
 ret. Quod respexisse Boxhornius e) quo-
 que videtur, ubi Theodosium M. melio-
 rem ecclesiæ, quam imperio Principem vo-
 cat. Essent in rebus gestis divi hujus im-
 peratoris varia adhuc observatu & me-
 moria dignissima, sed quoniam potiora
 tantum attingere momenta, nobis ab ini-
 tio propositum fuit: hæc pro ratione in-
 stituti circa nobilissimum hocce argumen-
 tum Historiæ Politicæ, rudi licet Miner-
 va delineasse sufficiat. Cum voto finien-
 da dissertatio est. **CONSERVET DEUS PA-
 RENTEM PATRIÆ optimum, Orbis
 Arctoi delictum, Regem nostrum Sere-
 nissimum FREDRICUM I. Muniat
 Thronum sempiterna pace & felicitate
 omnigena, ut sub illius augusta & tuen-
 dis gentibus auspiciatissima Majestate, di-
 vinis legibus religiosum obsequium con-
 stet, patriæ universæ dignitas & libertas
 efflorescant, literis & artibus honestis ju-
 stum pretium decusque suum maneat, &
 denique prosperi rerum successus univer-
 sum Sveciæ Regnum, publice & privatim**
 exci-

e) in *Chronolog. ad A. Chr. 379. pag. 48.*

excipiant. Ut REGI nostro P^{IO}, AU-
GUSTO, FELICI, adclamare liceat so-
lemne illud :

SIS FELICIOR AUGUSTO
MELIOR ET TRAJANO
ET THEODOSIO.

SOLI DEO GLORIA.

Ad

Clarissimum Dominum CANDIDATUM
HENRICUM ALANUM,
Per annum ferme temporis spa-
tium studiorum meorum Mode-
ratorem perquam in-
dustrium,

cum

elegantis suæ Dissertationis
DE THEODOSIO M.
Partem ederet posteriorem.

Postquam haud ita pridem heic
innotuit, Clarissime Domine
Candidate, eruditam Tuam Dis-
sertationem, ut vocant, Gradua-
lem, sub prelo Holmiæ sudare, Te-
que propediem iterum in publicum
esse laudabiliter proditurum; mi-
hi sane temperare non potui, quin
stilo, licet incomto, applaudentis
fungi conarer officio. Monuit enim
doctrina & eruditio Tua, haud sa-
ne vulgaris, jussit singularis animi
candor & probitas, quin efflagita-
runt studia in me Tua, & merita
præclara; ut non tacite modo, sed
etiam

etiam publice Tuas celebrarem laudes, simulque gratum erga Te animum, quantumcunque possem, hac data occasione aperirem. Impense itaque tibi gratulor, Clarissime Domine Candidate, cum magnam ingenii felicitatem, tum summam in studiis industriam atque diligentiam, & his amplius conjunctam singularem morum suavitatem, vitæq; integritatem; quibus omnibus optimos quosque tibi benivolos reddidisti atque faventes. Gratulor denique insignes, quos jam jam adepturus es, honores Academicos, quibus Te, & alias aliis, & nunc luculento hocce specimine multo præstitisti dignissimum. Plura de Te lubens adderem; sed & temporis angustia, & Tuamet ipsius modestia prohibent. De cætero, calidis ego votis supremū Numen Divinum nunquam non fatigabo, velit te salvum & incolumem diu conservare, optimisque conātibus Tuis ita in posterum adesse, ut præmia assidui laboris, eruditionis ac virtutis, tibi brevi contingant uberrima, lætissima

ma. Ego vero perpetuo futurus
sum.

Tui

Dabam Aboæ ipsis Nonis

Octobr. A. MDCCXXV.

observantissimus

HERMANNUS JOH. HERTZ.

Ἐιδυξότατε Κύριε Δεξιόμενε, Διδάσκαλε
πιστότατε.

Επειδήπερ μοι, Διδάσκαλε Τιμιώτατε,
ἀφορμὴν τῆ συγχαίρειν σοι παρέχεις,
αὐτὸν ἀμελεῖν ἢ πρέπει· καίπερ ἔ τρόπῃ
τῆ συγχάριματος τῆς, μοι ἔτι νηπιῶ,
αἰδήλῃ ὄντος, ὅμως τῷ ἔ ἐνδοξοτάτῃ
Κυρίῃ Διδασκάλῃ με ἐντάλματι εὐδεκτοτά-
τῳ ὑπακύνῃ δέον· ἔδὲν δὲ ἄλλο ποιεῖν δύνα-
μαι, ἢ εὐχεσθαι, ἵνα φέλη ὁ Θεὸς ὁ πα-
τερνάτωρ, πλὴν ἄλλων, ἅμα ἔνοιαν καὶ εὐ-
σέβειαν ἔ Θεοδοσίῃ ἔ Μεγάλῃ ἔ Ῥωμάϊῳ
Σεβαστῷ, ἔ τῆ ἀρετὴν ἔ ἱξαιρετὴν ἐν δύο διατρι-
βαῖς ἀρκύντως διαγέγραφας, σοὶ μεταδίδομαι
ἵνα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς συγγείῃσι σε εἰς
χαρὰν εἴης περιπότητον. Ταῦτα ὀλίγα ἀπ᾽
ἐμῆ, τὰς πιστὰς ταπεινὰς με κέατος ἐνθυ-
μήσεις ἔχ ἱκανῶς ἐκφέρειν δυναμένῃς, Φι-
λανθρώπως ὑποδέξῃσαι σε ἐλπίζω.

Δαμ

Λαμπροτάτη Κυρία Δεξιμένη, διδα-
σκάλη μου Αιδισίμου

Δῶλος Ταπεινότητος

Δανιὴλ Ἰσθλῆνιος.

ὁ Ὑιωνεύς.

Σιλ

Höglärde CANDIDATEN,

Herr HENRICH ALANUS,

Då han sin Gradual Disputation lät
i liuset fram komma.

Sæer jag nu at wett / at lær-
dom / wæckra seder /

At möda / wakand' flit / skull' mo-
get afseend' ha /

Ly prof af witterhet / I framteen
nu : at ta

Så sedan wärdigt mot / en Lager-
Orantz til heder /

Den Ehr / wid Helicon , af Nijs
Syster kiära /

Blir bunden / täcker knytt : Mig
tycks hur himlens nåd /

Med lyckans blida wind / i lefnad /
råd och dåd /

Ehr signar / at Ert Namn och tijd
har ständig ära!!!

CARL SUND.

Nyländus